

Tóth Béla írásaiból

Elhantolt hegedűk, 2006

„A világosi hegyeken innen, a Maroson túl, Szegedtől alig 100 km-re, ezer esztendőök óta virul, vagy olykor csak lappang, éppen hogy csak lélegzik egy maréknyi – gyerekkorom legszebb emlékei szerint – dal, nóta, vidámságkedvelő, muzsikaszerető falu....

Gyermekkori emlékeimben esténként némely házak udvarában itt-ott citerák pöngtek, hegedűk cincogtak, klarinétok sikongtak, trombiták harsantak, mind a magángyönyörűség vágyakozásától hajtva, keresve, hajszolva a fölröppenés, meggyógyulás, az egészség örömét.

Még Sisa Jenő községi csürhekanász se csak szimpla dudajeleket fújta a hajnalokban előbodorodó alkalmi csürhének, de zenészi lélekkel vidám titta, titta, tittattara, titta végtelen hosszúságú hangsort bocsájtott ki cindudájából, amire a kijárósok fölkapták a fejüket, s örömmel, viháncolva, táncolva szüremkedtek bele a csürhejárás menetébe.”

„Utcánkban lakott egy rezesbandabéli dolgos ember.

Nyári, embernőző időszakban is akár, sötét este hazaért, míg készült a vacsora, hanyatt vágta magát az udvari dikón, mert a lába már annyira elfáradt, hogy nem maradt az álldogáláshoz ereje. Szájára vette hangszerének mustikját, a tölcsérét a csillagokkal teletűzdelt egek felé fordította, s fújta, tutult messzire járó, szívhez szóló dallamokat. Azok a kis pislogó égi lámpások bizonyosan hallhatták a muzsikát, nyüzsöngni kezdtek, egynémelyik meg-megszaladt örömeiben.

Saját fülünkkel hallottuk, saját szemünkkel láttuk.”

Tiszajárás, 2006

... a bolondos ember eszével úgy vélem, állítom, lelkelem, a Tisza félmillió éves múltja számomra olyan biztos kapaszkodó, jóleső tudat, mint az anyám sütötte kenyér, az otthoni kutak vizének íze, tavaszi széljárások rügyfakasztó, állandó iránya, a magas egek sátorának kékje, a falunkig látszó világosi hegyek vonulatának kisujjnyi kéksége.

A Tisza állandó jelenség, a Tisza valaki.

Világra hozó, dajkáló, bölcsőben ringató, nevelő édesanyánk a Tisza. Partjain máig is 100-nál több települést hurcol. Ő szülte azokat. Szegedet is. Megszülte, fölnevelte, s ha egynek-egynek öregségét, tunyaságát meguntta, elöntötte, hogy megújulva ismét kivirágozzék.”

Szeged vidámítása, 2004

A humor, a nevetés félelmes fegyver. Kinevetni valakit annyi, mint nyilvánosan megkorbácsolni. Megszégyeníteni. Van, aki föl sem veszi. Az irodalom nevel a nevetéssel. Jóra is int. Ezt,

azt ne tedd, nem illik. Kinevetnek, megvetnek. A szemébe nevetni a háta mögött. A világ hahotája, világ kacagása vagy.

Az egyszerű, egészséges ember iszonyodik a kikacagástól. A köznép szintjén dalok is tanúskodnak a kinevetés nevelő fájdalomról:

Gyere, Bodri kutyám, szedd a sátorfádat...

Téged bottal vertek, engem kacagással...

De nem egy fejezi ki a kikacagástól való iszonyatot. S mind a nevelésre hat. Akarva-akaratlan ügyel a figyelmeztetésre. Mi fáj a ki nevetésben? A fölény.

Akit kinevetek, magamnál alábbvalónak nézem, tartom, s ezt nem rejtem véka alá. Akit kinevetek, azt lenézem. Mert tökfilkó, tudatlan, faragatlan, bunkó, fésületlen, illetlen, és ezer ok lehet erre a viszonyulásra. Elég, ha az utamban áll. Elég, ha jobb írónak tartják nálam. Akkor már talpra ugrik bennem a kinevetés fegyvere, megölésig éles fegyvere.

Én, magamat ismerve, nem tudom elnézni azt a vergődést, amiben leledzik a közművelődés. És addig ütöm-verem, magam nem kímélve, legfontosabb életcélomat is félrelökve, elkezdem kihúzni a szekeret a tengelyig mély sárból. És lehet, hogy beleszakadok. Nem féltem a hófehér testemet. Húztam eddig is. De oktalan terhet fölvenni...

-Ne vedd dicsekvésnek, én iparos koromban sem tudtam akár egy utolsó köpőládat összeróni, egy koporsószöveget beütni, ha magamból, a belvilágomból nem csöppent oda a kellő türemlaj, a lelkiület. Hát egy ekkora majdani szerkezetet mozgás-képessé, működésképessé tenni, azt működésben tartani, organizációit igaz utakon vezetni, tartani, virágba borítani, termőre metszeni, termőre fordítani, ilyen célok nélkül nincs értelme. S eszközök nélkül. Szegényház az intézményrendszer, Szeged is.

Bálint Sándort könyvtárba járó embernek megismerni nem volt nagy kunszt. Ő is ott volt majdnem minden-nap.

Egyszer épp mosta kezét a folyosói falikútnál, ahol Szabó Imre raktárossal bagózva beszélgettünk. Mit, mit nem, ki tudja. Annyit mondtam:

- Ezör embör tötte...

A professzor hozzám fordult, teljesen a képembe mondta:

- Maga szögedi, ugye, már a szavajárása után vélelmezve. De ne haragudjon, hogy így, se szó se beszéd, csak mögtámadom.

- Semmi harag. Amúgy dombiratosi születésű vagyok, amit nem is röstellek.

- Legyen rá büszke! Ugyan Szent István korú település, de az utolsó benépesülés a napóleoni háborúk idején történt szegedi dohánykertészekből. Azért beszélnek máig is tisztán, tán tisztában az ő-ző nyelvjárást, mert a maguk zártságában megőrizték. Szerintem nemcsak a nyelvet, de a gondolkodásmódot, mentalitást is. Ennek bizonyosságáért egyik Anna-napi búcsújukon beültem három kocsmába, két duttyánba. Szegeden voltam. Szinte. Dombiratos Szeged kirajzása révén, annak a tartománya. Azon a nyelven beszélnek, nótáznak, gondolkoznak.

A fent rekonstruált beszélgetéstől kezdve ügyeltem Bálint Sándor nyomdokait, megmozdulásait, írásait. Amikor a tudományok föllegvárának a lépcsőfokait jártam, padjait koptattam, levegőjét, tudományát kanalaztam magamba, gondom volt rá, hogy minden adandó alkalommal az óráira beszüremkedjek.

Mély a Tiszának a széle..., 1996

A mindenkori gyermekvilág elorozolhatatlan jussa a mese!

...a mesetermő drága anyaföld ma is termi a mesei szépségeket. Csak le kell hajolni, illő alázattal, ha nem is Münchausen báró módjára halljuk a fű növést, de a mesevilág derűs, legtöbbször vidám zsváját, neszét, lélekzetvételét értő szívvel, halló füllel élvezhetjük.

A mese azon kevés bűvőhelyek egyike, ahol az egyén boltozatos belvilágában még az áhítat, a csönd, az igazság, a jóság, a szeretet, a kedély tanyázik, s ül a lélek trónján.

A mesékkal babráló tudósokat aggodalmak gyötrik, hogy elapad a mesefa éltető ereje, ahogy el a mesélési lehetőség, mivel a naponta többszöri reklám-szönyegbombázások nyomán porrá megy az időnk, az érdeklődésünk, a fogékonyságunk.

Pedig a mesetermő drága anyaföld ma is termi a mesei szépségeket. Csak le kell hajolni, illő alázattal, ha nem is Münchhausen báró módjára halljuk a fű növést, de a mesevilág derűs, legtöbbször vidám zsváját, neszét, lélekzetvételét értő szívvel, halló füllel élvezhetjük.

A mese azon kevés bűvőhelyek egyike, ahol az egyén boltozatos belvilágában még az áhítat, a csönd, az igazság, a jóság, a szeretet, a kedély tanyázik, s ül a lélek trónján.

A mese, persze csak vágyainkban, reményeinkben gyógyír ezernyi bajainkra. Ám, míg élünk, remélünk. Mesélünk.

Anyám fiai, 1990

A figurákat, velük a témákat úgy hajtja az ember elé az élet, anélkül, hogy keresné, mint hulló levelet dobja lábunk elé őszönként a szél. Jönnek.

Az ember sokszor azt hiszi, a száz ágra sütő égi tűz is mintha megállana egy-egy pillanatra, hogy a homlokát megtörölje a melegtől. Azért a munka bandukol alatta. Gyengén mocoogva, lassacskán cammogva, sok gonddal, száját repedésig szorítva, de azért ballag. Hiszen nemcsak a kívülvaló cserzi feketére az ember bőrét, de belül is lángol egy feneketlen mélységű katlan. Hol kicsi lánggal, inkább csak kojtologva, mintha vizes kukoricaszárral tüzelnének alája, hol meg magasra verdeső, röpködő lánggal, akárha száraz akáchasadékkal raknánk meg az alját. Ilyenkor aztán, ha két tűz közé kerül az ember, fortyog benne minden kis apró porcika...

Az elmúlt télen, ahogy emberesedni kezdett a hideg, december első napjaiban egyik barátom az esti tanyák közé invitált. Mifelénk azt mondják, könnyű a békát a tónak ugrasztani, ha annak is éppen arra áll a feje. Így én is könnyen indultam a téli estékbe takaródzó tanyák közé, mivel már nagyon régen megéheztem erre. Ugyan gyerekkoromtól kezdve ismerem én a tanyát. Nemcsak úgy általában, de közlelrol is. Ha megszorítanak, emlékezetből fölleltároznam száznak is az elrendezését, épületét, bútorzatát, szerűskertjét, még az eresz alá dugott használhatatlan, de

azért valamire „köllhetős” tárgyak sorát is leírnám. Akkoriban ismertem a tanyai kutak vízének ízét.

Mit csinál a tanyai ember télen, mikor elfogy a nap? Olvas, kártyáz, alszik, mesél, szomszédol, iszik? Írogató emberre az ilyen dolgok utáni kíváncsi vágyak úgy rá tudnak törni, mint piperkőc nőkre az új cipő utáni kívánalmak. Ezért, ha hív a barátom, hogy tanyázzak velem, hát megyek. Legalább egy kis hézagon át belehetek oda, ahová már régen kíváncszom belátni.

Hanem az emlékezet is olyan, mint az élet, idővel a leghíresebb történet is kifakul, elfelejtődik. Különösen, ha nem bajlódik vele az ember.

Késő őszi estén olvasótermi ügyeletben szolgáltam utolsó óráit a napnak. Ilyenkor már nincs raktáros az ügyelet mögött. Nyomkodhatja a csengőt, villogtathatja a hívó lámpát. Húsz, asztalra hajló olvasójával magában ücsörög.

A könyvtáros pedig otthonról hozott bolondos szolgálatkésztséggel teli, amely itt még megtetejeződik. Amikor olyan könyvet kérnek, amelyik a messzi raktárban tartózkodik, rohan érte. Szalad, hogy az olvasók kegyeiből ki ne essen, hogy maga előtt se csorbuljon becsülete, intézményét rossz hírbe ne keverje. És az ő kényelmén ne múlják az olvasó műveltsége, ebből fakadó nyugodt álma. Rohan, mert amikor egyetemi hallgató korában ő is itt olvasott, érte is rohantak.

Sötétben sírnak a kútgépek, amíg megöntik az itatóvályukat, ló nyerít, koca kiált moslékjáért, amikor nagyapám kaszája belevág az első rendbe. Csodálatos muzsika, A sárga érett szalmaszálak mint megfeszített húrok zendülnek föl, akár valami nagy zenekar az értő karmester suhintása alatt. Örökké hallom a zenéjét.

Nehéz kenyér annak ajánlani magam, aki kezében tartja könyvem. Suhancér koromban gyöngé battonyai vásárokon az iparosné asszonyságok kiálltak sátraik elé vevőt pásztorítani.” Ahol embereim lelkölnek, magamat szerény pennapercegetetőnek számítom. Aki örül, hogy hite szerint, hősei gazdag életét hamisságok nélkül tárhatja olvasói elé.

Iratos dombon, 1988

A véletlenek játéka egy ember léte, hogy megszületik a világra. De azután már bugyrában az ösöktől örökölt tulajdonságok sokasága. Az már törvényszerű. Azt a bugyrot nem lehet letenni. Cipelni kell. Meghatározza az ember sorsát, jól és rosszul. Ha fölismeri a terhét hordó ember, hogy mi minden létezik hozományában, s élni tud vele, úgy boldogulhat. Ha rossz tulajdonságait is fölismeri, fékezi, kormányozza, azzal is előrébb megy. ha nem ismeri föl önmagát csak vergődik ösztönei örvényében. Annak a bajuszát más pödri, nem ő maga.”

A szegedi nagyárvíz képeskönyve, 1979

Szegedet örökkön ölében hurcolászva dajkálta a Tisza.

A világ híres folyóinak sorsát ismerve tudjuk: a maga ötszázézer évével menyecske-korú fiatal, szőke személy a Tisza.

Ha a Föld történetét 24 órának vesszük, ebből 13 óra esik az őskorra, 7 óra az ókorra, 3 óra a középkorra és egy óra az újkorra.

Ennek a földtörténeti időszámításnak a huszonkettedik órájában csordulhatott meg az Észak-Kárpátokban a Tisza. Az ember pedig az utolsó öt másodpercben kucorodott a partjára.

Atya, fiú, szentlélek, 1962

Hatalmas ecsettel dolgozik a természet ilyenkor télvíz idején, mert elég neki egyetlen éjszaka ahhoz, hogy a vidék minden fűvét és fáját, háztetőt, utat és zsendülő vetést, egek alá szökő táblákat fehérre meszeljen.